

İŞ'TE İNSAN ve AHLAK
(İş Ahlakı)

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
The Center for Values Education Press

© Eserin Her Türü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

Dem Yayınları Ensar Neşriyat Tic. A.Ş. Organizasyonudur.

ISBN: 978-605-80183-2-7

Kitabın Adı

İş'te İnsan ve Ahlak (İş Ahlakı)

Yazar

Ahmet Ünsür

Yayın Koordinatörü

Hulusi Yiğit

Kapak & Sayfa Tasarımı

Nuray Yüksel

Baskı-Cilt

ŞENYILDIZ YAYINCILIK HED. EŞYA TEKS. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Gümüş Suyu Caddesi Işık Sanayi Sitesi

No : 19 C Blok 102 Topkapı / İstanbul

Tel : 0212 483 47 91 0212 483 48 23

Sertifika No: 45097

1. Basım

Ocak 2020

İletişim

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.

Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sokak. NO :7 Eyüpsultan-İSTANBUL

www.ensarnesriyat.com.tr e-mail: siparis@ensarnesriyat.com.tr

**İŞ'TE İNSAN ve AHLAK
(İş Ahlakı)**

**Dr. Ahmet Ünsür
Sakarya Üniversitesi E. Öğretim Üyesi**

İstanbul 2020

II. BASKIYA ÖNSÖZ

İnsanların bencilleştiği, çıkarların tutum ve davranışları belirlediği, iletişimin zayıfladığı, sosyal yapının sarsıldığı günümüzde, ortaya çıkan sorunların giderilmesi ya da etkilerinin azaltılması için ortak değerlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ortak değerler ise; bireysel ve sosyal hayat için genel ahlaki değerler, çalışma hayatı için ise iş ahlakı değerleridir.

Küreselleşmenin etkisiyle iş ilişkilerinin ulusal sınırları aştığı bu dönemde, ilişkilerin ahlaki bir zemine taşınabilmesi için küresel ahlaki değerler önemli bir etkiye sahiptir. İşletmeler; kendi ahlaki değerleri ile birlikte, ilişki içinde bulunduğu kişi, grup ve örgütlerin sahip olduğu değerleri de önemsemek, davranışlarını bu çerçevede ele almak durumundadırlar.

Sanayi İnkılabı ile başlayan ve küreselleşme ile ivme kazanan iş ahlakı sorunları, ilgili tüm taraflar üzerindeki olumsuz etkileri değişik boyutlarda olsa da, acilen çözülmesi gereken bir konu haline dönüşmüştür. Bu nedenle; özellikle son 25-30 yıldır bu konu üzerinde önemli çalışmaların yapıldığı ve olumlu sonuçların alındığı görülmektedir.

İş ahlakı ve sosyal sorumluluk konusunda yapılan araştırmalar, kitap ve makale çalışmaları bu sürece önemli katkılar sağlamaktadır. İşletmelerin bu konudaki çabaları da dikkate değer durumdadır.

Gerek kamu ve özel sektörde görev yaptığım yıllarda karşılaştığım olaylar, gerekse 1997 yılından bu yana değişik üniversite ve kuruluşlarda verdiğim iş ahlakı ders ve seminerleri beni bu konuda bir kitap yazma düşüncesine sevketti, elinizdeki çalışma bu düşüncenin bir ürünüdür.

Amacım; İş'te İnsan ve Ahlak isimli bu eserin yönetici, araştırmacı, öğrenci vb. tüm okuyuculara faydalı olmasıdır. Bu kitabın yayınlanmasında başta Ensar Neşriyat/DEM çalışanları olmak üzere, emeği geçen herkese can-ı gönülden teşekkür ederim.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Dr. Ahmet Ünsür
Ekim 2019, İstanbul

Ahmet Ünsür

1960 yılında Kastamonu'da doğdu. İlkokulu Kastamonu'da, orta ve yüksek öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Yüksek Lisans ve Doktorasını (Merhum) Prof. Dr. Sabahattin Zaim Hocanın danışmanlığı/nezaretinde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde tamamladı. Milli Eğitim Bakanlığında Eğitimci/Yönetici olarak çalıştı. Sakarya Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. İDO AŞ.'nin örgütsel yapılanması ve İnsan Kaynakları-Kalite organizasyonu çalışmalarını yürüttü. EFQM Mükemmellik Modelinin İDO'da kurulum ve işletimi çalışmaları ile TDİ Şehir Hatlarının özelleştirilmesi ve İBB'ye devri, İDONun satışı projelerinde aktif roller üstlendi. Medipol Grubunda İnsan Kaynakları Koordinatörlüğü yaptı. Bazı firmaların örgütsel ve insan kaynakları yapılanmasında danışmanlık görevlerinde bulundu. Sakarya Üniversitesi yanında; Yalova Üniversitesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi vb. üniversitelerde Yönetim (Stratejik Yönetim, Değişim Yönetimi, Yönetim ve Organizasyon), İnsan Kaynakları Yönetimi (Uygulamalı), Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi, İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk, Sosyal Hizmetler vb. dersleri (MBA, Lisans, Lisans üstü düzeyde) verdi/vermektedir. Yayınlanmış 3 kitabı ve çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Tablo Listesi 19

Şekil ve Grafik Listesi 20

Giriş 21

Bölüm I. Ahlak

Ahlak Nedir?	27
Ahlaki Davranış	31
Ahlakın Kısımları	33
Ahlakın Amacı	34
Ahlakın Konusu	35
Ahlakın Önemi	35

Bölüm II. Ahlak İlminin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

İKİNCİ BÖLÜM- BİRİNCİ KISIM	41
AHLAK- FELSEFE İLİŞKİSİ	41
Felsefi Açıdan Ahlak	42
Felsefi Açıdan Ahlakın Kısımları	44
Normatif Ahlak ve Betimleyici Ahlak	44
Nazari ve Pratik Ahlak	44
Deontolojik Ahlak	45
Teleolojik Ahlak	46
Erdem Ahlakı	46
Ampirist Ahlak Ekolü	48
Rasyonalist Ahlak	52
Akılcı- Deneyci Ahlak	54
Ahlak Tip ve Ekolleri (Genel)	56
İKİNCİ BÖLÜM- İKİNCİ KISIM	57
AHLAK-HUKUK İLİŞKİSİ	57
Hukuk Nedir?	57
Hukukun Amacı	57
Hukukun Fonksiyonları	59
Ahlak-Hukuk İlişkisi	59
Ahlak ve Hukukun Ortak Noktaları	60
Ahlak ve Hukukun Farklı Noktaları	60

İKİNCİ BÖLÜM- ÜÇÜNCÜ KISIM	63
AHLAK-KÜLTÜR İLİŞKİSİ	63
Kültür nedir?	63
Ahlak-Kültür İlişkisi	63
İKİNCİ BÖLÜM- DÖRDÜNCÜ KISIM	66
AHLAK-İKTİSAT İLİŞKİSİ	66
Ahlak ve İktisat	66
İktisat Ahlakı	66
Bölüm III. İktisadi Sistemler ve Ahlak Anlayışı	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	71
İKTİSADİ SİSTEMLER ve AHLAK ANLAYIŞI	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- BİRİNCİ KISIM	73
KAPİTALİZM	73
Kapitalizm Nedir?	73
Kapitalist İktisat Sisteminin Temel Dayanakları	74
Kapitalizm ve Ahlak	74
Küreselleşme ve Ahlaki Sorunları	80
Küreselleşmenin Ahlaki Sonuçları	81
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- İKİNCİ KISIM	83
SOSYALİZM	83
Sosyalizm Nedir?	83
Sosyalist Düşünce ve Gelişimi	83
Sosyalist Doktrinler ve Ahlak	84
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- ÜÇÜNCÜ KISIM	88
İSLAM İKTİSADI ve AHLAK ANLAYIŞI	88
İslama Göre İktisat ve İnsan	88
İslam İktisadının Temel Unsurları	90
İslam İktisadi Sisteminin Başlıca Hedefleri	91
İslam İktisadının Ahlaki Temelleri	92
İslamın, İktisadi Süreçlerle İlgili Temel Kuralları	96
İslamın Mülkiyet Anlayışı	97
İslam İktisadında Emek ve Üretim	99
İslam İktisadında Gelir ve Kazanç	100
İslam İktisadında Üretim ve Tüketim	101
İslam İktisadı ve Tüketicinin Korunması	103
İslam İktisadında Devletin Rolü	105

Bölüm IV. Ahlak- Din İlişkisi	109
AHLAK- DİN İLİŞKİSİ	111
Ahlakın Kaynağı Nedir?	111
Ahlak- Din İlişkisi Hakkında Bazı Sözler	113
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM- BİRİNCİ KISIM	114
BEŞERİ DİNLER VE AHLAK ANLAYIŞLARI	114
Eski Yunanlar ve Ahlak Anlayışı	114
Eski Mısır Dinleri ve Ahlak Anlayışı	115
Eski İran Dinleri ve Ahlak Anlayışı	115
Hint Dinleri ve Ahlak Anlayışı	116
Çin Dinleri ve Ahlak Anlayışı	118
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM- İKİNCİ KISIM	120
İLAHİ DİNLER VE AHLAK ANLAYIŞLARI	120
YAHUDİLİK VE AHLAK ANLAYIŞI	120
Yahudi Ahlakının Temel İlkeleri	120
Yahudilikte Tavsiye Edilen Bazı Güzel Huylar	120
Yahudilikte İş Ahlakı Anlayışı	121
HRİSTİYANLIK VE AHLAK ANLAYIŞI	122
Hristiyan Ahlakının Temel İlkeleri	122
Hristiyanlıkta İş Ahlakı Anlayışı	123
İSLAM AHLAKI	125
İslam Ahlakının Temel Özellikleri	127
İslam Ahlakının Başlıca Göstergeleri	130
İslam Ahlakında Hak, Vazife, Sorumluluk ve Yaptırımlar	131
İslamda İlişkileri Belirleyen Temel Ahlaki Kurallar	137
Ahlakla İlgili Bazı Ayetler	141
Ahlakla İlgili Bazı Hadisler	141
Ahlakla İlgili Bazı Güzel Sözler	142
İslam Ahlakının Temel İlkeleri	142
İslam Ahlakının Çalışma Hayatına Yönelik Temel Prensipleri	162
İslam Ahlakına Göre Çalışma İlişkileri	163

Bölüm V. İş Ahlakı	165
BEŞİNCİ BÖLÜM- BİRİNCİ KISIM	167
İŞ AHLAKI ÖNEMİ ve GELİŞİMİ	167
İş Ahlakı Nedir?	167
İş Ahlakı Anlayışının Gelişimi	168
İş Ahlakının Önemi	169
İş Ahlakının Önemini Arttıran Başlıca Nedenler	172
İş Ahlakı Kurallarına Uyan Kuruluşların Avantajları	172
İş Ahlak Kurallarına Aykırı Davranışın Sonuçları	172
İş Ahlakı Konusuna Artan İlginin Nedenleri	173
Kurumsal İtibar ve İş Ahlakı Açısından Önemi	173
İşletmelerin İtibar Kaybına Neden Olan Unsurlar	175
Ahlaki Davranışları Etkileyen Faktörler	176
İş Yerlerinde Yaşanan Ahlaki Sorunlar	178
Ahlaki Sorunların Çözümü İçin Yapılması Gerekenler	179
Türkiye'de İş Ahlakına Artan İlgi Konusunda Yapılan Bazı Araştırmalar	179
BEŞİNCİ BÖLÜM- İKİNCİ KISIM	183
ÇALIŞMA ve MESLEK AHLAKI	183
ÇALIŞMA AHLAKI	183
Çalışmanın Ahlaki Açıdan Önemi	183
MESLEK AHLAKI	184
Mesleki Ahlak İlkelerinin Yararları	186
Mesleki Ahlak İlkeleri Örneği; Bankacılık Etik İlkeleri	187
BEŞİNCİ BÖLÜM- ÜÇÜNCÜ KISIM	187
KAMU-ÖZEL SEKTÖR ve İŞ AHLAKI	195
KAMU SEKTÖRÜ ve İŞ AHLAKI	195
Kamu Hizmetlerinde Davranış Kurallarını Etkileyen Faktörler	196
Kamu Hizmetlerinde Etik Altyapı Oluşturulması	196
Etik Altyapının Kilit Unsurları	197
Kamu Sektörünün Klasik Yönetim Anlayışı	197
ÖZEL SEKTÖR ve İŞ AHLAKI	198
İşletme Nedir?	198
İşletmelerin Amaçları	199
İşletmeleri Başarıya Götüren Faktörler	199
Başarılı Kuruluş/İşletmelerin Nitelikleri	200
Mükemmellik Yolunda İlerleyen İşletmelerin Nitelikleri	201

Bölüm VI. Temel İşletme Fonksiyonları ve Ahlak	205
ALTINCI BÖLÜM- BİRİNCİ KISIM	207
YÖNETİM AHLAKI	207
YÖNETİM-YÖNETİCİ ve AHLAK	207
Yönetim Nedir?	207
Yönetim Sürecinin Özellikleri	208
Ahlaki Yanlıklar Bir Yönetim Sorunudur	210
İş Yerlerinde Yönetim Anlayışı Kaynaklı Bazı Ahlaki Sorunlar	210
Etik/Ahlaki Yönetim	211
Ahlaki Değerlere Uygun Yönetim Nasıl Olmalıdır?	211
Yönetici kimdir?	212
Yöneticinin Kullandığı Güçler	212
Yöneticinin Rollerini	212
Yöneticide Bulunması Gereken Ahlaki Özellikler	213
Yöneticilerin Sakınması Gereken Şeyler	216
Yöneticilerin Çalışanlara Karşı Sorumlulukları	216
LİDERLİK ve AHLAK	217
Liderlik Nedir, Lider Kime Denir?	217
Liderlik Tipleri ve Özellikleri	220
Liderlerde Bulunması Gereken Yetkinlikler	222
Kişilik Karakter ve Liderlik	225
Etik/Ahlaki Liderlik	226
Ahlaki Liderlerin Nitelikleri	227
Ahlaki ve Etkin Bir Lider Nasıl Olmalıdır?	228
Ahlaki Liderlerin Karar Verme ve Sorunlarla Başa Çıkma Yaklaşımları	230
ETİK/ AHLAKİ YÖNETİM-AHLAKİ KARAR	230
Ahlaki Karar Alma Sürecinin Temel Nitelikleri	231
Lider/Yöneticilerin Karar Alırken Dikkat Etmesi Gereken Hususlar	232
İşletme Kararlarının Ahlaki Açısından Değerlendirilmesi	232
İş yerlerinde Yaşanan Ahlaki Sorunların Nedenleri	235
Ahlaki Değerlere Uygun Çalışma Ortamı İçin Gerekenler	236
İş Yerlerinde Ahlaki Yapılanma İçin Gerekenler	236
Etik/Ahlaki Kültür ve İklim	237

ALTINCI BÖLÜM- İKİNCİ KISIM	239
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ ve AHLAK	239
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ ve AHLAKİ TEMELLERİ	239
İnsan Kaynakları Yönetimi Nedir?	239
İnsan Kaynakları Yönetimi Temel İlkeleri	239
İnsan Kaynakları Yönetimi-Ahlak İlişkisi	240
İnsan Kaynakları Yönetimi İle İlgili Ahlaki Sorunlar	241
Örgütsel Ahlaka Sahip İşletmelerin Özellikleri	241
Değerlerle İnsan Kaynakları Yönetimi İçin Neler Yapılmalıdır?	242
Etkili Bir İnsan Kaynakları Yönetim Sistemi Oluşturmanın Yolu	243
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNDE AHLAKİ PERSPEKTİF	244
İnsan Kaynakları Politikaları Çalışan Davranışını Etkiler	244
Yönetim Anlayışı/Yönetici Yaklaşımları Çalışan Performansını Etkiler	246
Doğru İletişim, İnsan Kaynakları Yönetiminin Etkinliğini Arttırır.	249
Uygun Meslek Seçimi ve Kariyer Planlaması İKY Etkinliğini Arttırır	252
İnsan İşletmenin En Önemli Değeridir	254
İşletmelerin En Önemli Yatırımı, İnsana Yapılan Yatırımdır	255
İşe ve İş yerine Uygun, Ahlaklı Kişilerle Çalışmak Önemlidir	257
İşletme Değerlerine Uygun, Doğru Kişileri İşe Almak Gerekir	258
İşletmeler Çalışanlarına Karşı Ahlaki Davranmalıdırlar	260
Farklılıklar, Örgütsel Çeşitlilik ve Avantaj Olarak Görülmelidir	261
Emek ve Sahibi Korunmalı ve Gözetilmelidir	267
Değerlerle Uyumlu, Başarılı Çalışanları Elde Tutmak İçin Gerekli Çaba Gösterilmelidir	268
Başarı İnsana Bağlıdır	272
Çalışan Mutluluğu Başarının Anahtarıdır.	274
İş Tatmini ve Performans Birbiriyle İlişkilidir.	274
Başarı Ölçülmeli ve Ödüllendirilmelidir.	277
İş Yerinde Tutku İle Çalışmak Çalışan ve Örgüt Açısından Önemlidir.	279
Örgüt İklimi, Çalışan Bağlılığını Etkiler.	280
Güçlü Ekipler Oluşturmak ve İşleri Ekiplerle Yürütmek Başarıya Götüren En Önemli Yoldur.	281
Çalışanlar Güçlendirilmelidir	283
Eleştiri Kültürü Ahlaki Zemine Oturtulmalıdır.	285
İnsan Kaynakları Yönetimi Empatik Davranmayı Gerektirir	286

ALTINCI BÖLÜM- ÜÇÜNCÜ KISIM	289
ÇALIŞMA İLİŞKİLERİNİN AHLAKİ SORUNLARI	289
GÜVEN	289
Güven Nedir?	290
Güven Duygusunun Temel Özellikleri	290
Güven Türleri	291
Güven Oluşturmak	294
İnanırlık Neleri Gerektirir?	296
İlişkide Güven	299
Çalışma Hayatı ve Güven	304
Çalışma Hayatında Güven Sorumluluk Duygusunu Geliştirir, İş Verimini Arttırır	309
Yüksek Güven Yüksek Temettu, Düşük Güven Yüksek Vergi Demektir	310
Düşük Güven Vergisi Ödeyen Kuruluşların Nitelikleri	311
Yüksek Güven Temettusu Elde Eden Kuruluşların Nitelikleri	311
Güvenin Düşmanları	312
Güven İstismarı	313
MOBBİNG	314
Mobbing Nedir?	314
Mobbingin Şartları	316
Mobbingin Nitelikleri	316
Mobbing Sürecinin Ana Aktörleri	318
Mobbinge Neden Olan Faktörler	318
Başlıca Mobbing Uygulamaları	318
Mobbingin Sonuçları	319
Dünyada ve Türkiye’de Mobbing	320
Mobbingin Yasal Boyutu	321
Mobbingin Etki Alanı ve Ortaya Çıkardığı Maliyetler	324
Mobbing Şikayetlerinin Yapılabileceği Yerler	324
STRES	325
Stres Nedir?	326
Bir Süreç Olarak Stres	326
Stres Karşısında Sergilenen Davranışlar	327
İş Hayatında Stresin Başlıca Nedenleri	327
Stresin Belirtileri	330
İş yerinde Stresin Sonuçları	330
Stresle Baş Edebilmek İçin Yapılması Gerekenler	331
Stres Her Zaman Zararlı mıdır?	332

ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ve AHLAK	333
Endüstri İlişkileri Nedir?	333
Emek-Sermaye İlişkisi ve Emegın Zayıf Yönleri	333
Endüstri İlişkileri Alanında Gerçekleştirilen Düzenlemeler	334
İşçi-İşveren İlişkilerinde Ahlaki Hak ve Sorumluluklar	336
Günümüz Çalışma Hayatı Sorunları	337
ALTINCI BÖLÜM- DÖRDÜNCÜ KISIM	338
ÜRETİM ve AHLAK	338
Üretim Nedir?	338
Üretim Yönetiminin Başlıca Hedefleri	339
Üretim-Ahlak İlişkisi	339
ALTINCI BÖLÜM- BEŞİNCİ KISIM	341
TÜKETİM ve AHLAK	341
Tüketim Nedir?	341
Tüketim Ahlakı ve Mahiyeti	342
BM Tüketici Hakları Evrensel Beyannamesi	344
ALTINCI BÖLÜM- ALTINCI KISIM	347
SATIN ALMA AHLAKI	347
Satın Alma Nedir?	347
Satın Alma-Ahlak İlişkisi	347
Satın Alma Süreci Sorumlu Davranmayı Gerektirir	349
ALTINCI BÖLÜM- YEDİNCİ KISIM	351
PAZARLAMA AHLAKI	351
Pazarlama Nedir?	351
Pazarlama-Ahlak İlişkisi	352
Pazarlamada Karşılaşılan Başlıca Ahlak İhlalleri	353
Pazarlama Faaliyetinde Başlıca Sosyal Sorumluluk Konuları	354
Pazarlama Faaliyetlerinin Tüketici, Rakipler ve Toplum Üzerindeki Olumsuz Etkileri	354
Pazarlama İle İlgili Güncel Bazı Kavramlar	356
Pazarlama Ahlakını Etkin Kılan Faktörler	360
Pazarlamada Ahlaki Denetim	360
ALTINCI BÖLÜM- SEKİZİNCİ KISIM	362
REKABET AHLAKI	362
Rekabet Nedir?	362
Rekabet-Ahlak İlişkisi	362

ALTINCI BÖLÜM- DOKUZUNCU KISIM	365
HALKLA İLİŞKİLER ve AHLAK	365
Halkla İlişkiler Nedir?	365
Halkla İlişkiler-Ahlak İlişkisi	368
TÜHİD Meslek Ahlakı İlkeleri	369
Halkla İlişkiler-Medya İlişkisi	370
ALTINCI BÖLÜM- ONUNCU KISIM	372
MEDYA AHLAKI	372
Medya Nedir?	372
Medya-Ahlak İlişkisi	372
Medya Ahlakının Temel İlkeleri	373
Basın Meslek İlkeleri	374
ALTINCI BÖLÜM- ONBİRİNCİ KISIM	376
REKLAM ve AHLAK	376
Reklam Nedir?	376
Reklam-Ahlak İlişkisi	376
Reklam Ahlakı	377
Reklam Ahlakı ve Denetim	379
Reklam Öz Denetim Kurulu ve Temel İşlevleri	379
ALTINCI BÖLÜM- ONİKİNCİ KISIM	382
FİNANS ve MUHASEBE AHLAKI	382
FİNANS AHLAKI	382
Finans Nedir?	382
Finans Ahlakı	382
MUHASEBE AHLAKI	383
Muhasebe Nedir?	383
Muhasebe Departmanının Görevleri	384
Muhasebe Ahlakı	384
Muhasebecilik Mesleği Ahlak İlkeleri	385
Bölüm VII. Etik Kod Oluşturulması ve Yönetimi	387
ETİK KOD OLUŞTURULMASI ve YÖNETİMİ	389
Etik Kod Nedir?	389
Etik Kod Oluşturmanın Amacı	390
Etik Kod Oluşturma Süreci ve Aşamaları	390
Etik Kod Örneği	391

Bölüm VIII. İslamda İş ve Ticaret Ahlakı	399
SEKİZİNCİ BÖLÜM- BİRİNCİ KISIM	401
İSLAM İŞ AHLAKI	401
İslamda Çalışmaya Verilen Önem.	401
İslam Çalışma Ahlakının Temel Prensipleri	407
İslam Çalışma Hayatında İşçi-İşveren İlişkileri	414
İslam Hukukuna Göre İşçi	414
İslam Hukukuna Göre İşçinin Hak ve Vazifeleri	415
İslama Göre Çalışma Hayatında İşçi Hakları	416
İslama Göre Çalışma Hayatında İşveren ve İşçinin Sorumlulukları	424
İslam Çalışma Hayatında Yönetim ve Yönetici	429
SEKİZİNCİ BÖLÜM- İKİNCİ KISIM	431
İslamDA TİCARET AHLAKI	431
İslam Ticaret Ahlakının Temel İlkeleri	431
Ahlaklı Bir İş Adamı/ Tüccarın Nitelikleri	433
Bölüm IX. Ahilik ve İş Ahlakı	435
AHİLİK ve İŞ AHLAKI	437
Ahilik Nedir?	437
Ahilik Sistemi ve Gelişimi	438
Ahilik Sisteminde Yer Alan Genel Ahlak İlkeleri	441
Ahilik Sisteminde Çalışma Anlayışı	442
Ahilik Sistemi İş Ahlakının Temel İlkeleri	444
Ahilik Sisteminde İnsan Kaynakları Yönetimi Anlayışı	445
Ahilik İş Ahlakı Modelinin Günümüz Çalışma Hayatı Açısından Önemi	448
Osmanlı Türkiyesinde Yapılan İlk Toplu İş Sözleşmesi; KÜTAHYA FİNCANCILAR ESNAFI ANLAŞMASI	449
Bölüm X. Sosyal Sorumluluk	453
ONUNCU BÖLÜM- BİRİNCİ KISIM	455
SOSYAL SORUMLULUK	455
Sorumluluk Kavramı	456
Sosyal Sorumluluk Kavramı ve Tanımı	460
Sosyal Sorumlulukla İlgili Kavramlar	462
Sosyal Sorumluluk Anlayışı ve Gelişimi	464
Sosyal Sorumluluk Anlayışı Nasıl Olmalıdır?	465
Sosyal Sorumluluk Programlarının Taşınması Gereken Nitelikler	467

Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişimi	467
Sosyal Sorumluluk Konusunda Uluslararası Düzenlemeler	468
Sosyal Sorumluluk Anlayışına Bakış	470
Sosyal Sorumluluk Konusunda Bazı Değerlendirmeler	472
Sosyal Sorumluluk Teorileri	472
İş Ahlakı-Sosyal Sorumluluk İlişkisi	475
İşletmelerin Sorumlulukları	476
İşletmelerin Sorumluluk Alanları; Paydaşlar	478
Paydaş Kavramı ve Paydaş Teorileri	478
Paydaşlar ve Beklentileri	481
Paydaş İlişkilerinin Dengelenmesi	482
İşletmelerin Sosyal Duyarlılıkları	483
İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu	484
Kurumsal Hayırseverlik	488
Sorumluluklarını Yerine Getirmede İşletmeleri Etkileyen Faktörler	491
İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Performansını Etkileyen Faktörler	492
Sosyal Sorumluluk Anlayışı ve Sağladığı Avantajlar	493
Sosyal Sorumluluk Konusunu Önemseyen Kuruluş Yöneticilerinin Uyması Gerekenler	495
Sosyal Sorumluluk Alanında Başarılı Kuruluşlarda Çalışma İlişkileri	495
ONUNCU BÖLÜM- İKİNCİ KISIM	497
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ve SOSYAL SORUMLULUK	497
Sivil Toplum Kuruluşu Nedir?	497
Sivil Toplum Kuruluşlarının Nitelikleri	498
Sivil Toplum Kuruluşlarının Amaçları	498
Sivil Toplum Kuruluşlarının Yükümlülükleri	499
Sivil Toplum Kuruluşlarının Temel Fonksiyonları	499
Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Sosyal Sorumluluk Anlayışı	499
Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Geliştirilmesi İçin Yapılması Gerekenler	503

ONUNCU BÖLÜM- ÜÇÜNCÜ KISIM	504
SOSYAL SORUMLULUK ANLAYIŞININ ÖNCÜ KURULUŞLARI:	504
VAKIFLAR	
Vakıf Nedir?	504
Vakıf Düşüncesinin Gelişimi	504
Vakıfların Amacı	505
Vakıfların Temel Fonksiyonları	506
Vakıfların Hizmet Alanları	506
ONUNCU BÖLÜM- DÖRDÜNCÜ KISIM	510
SOSYAL SORUMLULUK STANDARTLARI	510
SA 8000 Standardı	510
FTSE4Good Endeksi	512
ISO 14001 Standardı	513
ISO 26000 Standardı	514
AA 1000 Standardı	516
EFQM Mükemmellik Modeli	516
ONUNCU BÖLÜM- BEŞİNCİ KISIM	519
TÜRKİYE'DE KSS UYGULAMALARI	519
SOSYAL SORUMLULUK PROJESİ ÖRNEKLERİ	519
Engel Tanımayanlar Projesi	519
Bir Damla Hayat Projesi	524
Hijyen Projesi	526
KAYNAKÇA	529

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1	Ahlak-Etik Karşılaştırması	41
Tablo 2	Ahlak-Hukuk Karşılaştırması	61
Tablo 3	Günümüz İktisadi Düşüncesi Temel Değerleri	72
Tablo 4	Kapitalist Sistem –İslam İktisadı Karşılaştırması	106
Tablo 5	İş Ahlakı Problemleri ve Nedenleri	171
Tablo 6	Etik Altyapı Oluşturma	197
Tablo 7	Modern Yönetim İlkeleri	209
Tablo 8	Güvenin 5 Dalgası	291
Tablo 9	Bazı Yazarlara Göre Güven Unsurları ve Özellikleri	309
Tablo 10	Düşük Güvenli Kuruluş (%80 Vergi)	310
Tablo 11	Yüksek Güvenli Kuruluş(%40 Temettu)	310
Tablo 12	Güven Nedir, Ne Değildir?	313
Tablo 13	Müşteri İhtiyaç-Beklentilerinin Yapısı	349
Tablo 14	Reklam Özdenetim Kurulunda İncelenen Dosyalar	380
Tablo 15	Reklam Özdenetim Kurulu Kararları	380
Tablo 16	Sosyal Denetleme Süreci	463
Tablo 17	Sosyal Sorumluluk Konusunda Uluslararası Bazı Düzenlemeler	469
Tablo 18	Sosyal Sorumlulukla İlgili İddialar	471
Tablo 19	İşletmelerin Sosyal Duyarlılıkları ve Aşamalar	484
Tablo 20	İşletmelerin Sorumlulukları(Beklenti ve Davranışlar)	487
Tablo 21	Türkiye’de Vakıflar	507

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Ahlak-Hukuk İlişkisi	62
Şekil 2	Değerlerle Yönetim	203
Şekil 3	Deming Döngüsü	209
Şekil 4	Liderlik Alanı	220
Şekil 5	Lider Tipi ve Yaklaşımları	221
Şekil 6	Etik Pusula ve Hizalı Yaşamak	224
Şekil 7	Lider Davranışının Etkinliği	228
Şekil 8	Karar Almada Ahlaki Yaklaşımlar.	231
Şekil 9	İnsan Kaynakları Yönetimi Ana Çerçevesi	244
Şekil 10	Liderlik /Lider Yöneticilik İlkeleri	247
Şekil 11	Liderlerin Dönüştürücü Etkileri	249
Şekil 12	İş gücünün İşletmeler Açısından Değeri	256
Şekil 13	İşletme ve Değerleri	273
Şekil 14	Ödüllendirme Sistemi	278
Şekil 15	Akıllı Güven	292
Şekil 16	Akıllı Güven Matrisi	293
Şekil 17	Güven Oluşturmanın 3 Adımı	294
Şekil 18	İnanırlığın 4 Ana Temeli	295
Şekil 19	İş Hayatında Stres ve Sonuçları	329
Şekil 20	Kurumsal Vatandaşlık Değerleri	466
Şekil 21	İşletme-Paydaş İlişkileri	480
Şekil 22	Kazan-Kazan İlişkisi	483
Şekil 23	İşletmelerin Sorumlulukları	486
Şekil 24	Wood'un Sosyal Performans Modeli	492
Şekil 25	EFQM Mükemmellik Modeli	518

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1	Müşteri Tatmin Düzeyi Satın Alma İlişkisi.	357
----------	--	-----

Giriş

İş ahlakı konusu, insanlık tarihi ile eş zamanlı bir tarihe sahiptir. Yapılan iş ve mahiyeti ne olursa olsun, ahlaki açıdan değerlendirilmesi gereken bir boyutu bulunmaktadır. Avcılık, tarım işleri, zanaatkarlık vb. hangi iş olursa olsun durum değişmez.

20. yüzyıla gelinceye kadar iş ahlakı konusuna, içinde bulunulan şartlar gereği geleneksel açıdan yaklaşmış, sistematik bir boyut kazandırma çabaları ise son yüzyıl içinde ivme kazanmıştır.

İş ahlakı konusunun popüler hale gelmesindeki en büyük etken, sanayi inkılabı sonrası baş gösteren gelişmelerdir. Çalışma ilişkilerinde yaşanan sorunlar, kapitalizmin ortaya koyduğu hayat felsefesi, değerlerin yozlaşması bunların başlıcaları arasında yer almaktadır.

Sorunlar; genellikle kim, ya da hangi sosyal grupla ilgili olduğu konusunda kabul görürler. Egoist bakış açısı, kişileri *bana dokunmayan yılan bin yaşasın* mantığı ile hareket etmeye yöneltir. Kişi, kurum/kuruluşlar; sorun/riskler kendisine yöneldiğinde tepkilerini ortaya koyar, ahlaki açıdan değerlendirme çabası içine girerler ve o sorun (Yılan)un bir gün kendilerine de dokunabileceği gerçeği ile yüzleşmiş olurlar. Ancak, geç elde edilmiş bu farkındalığın (Maddi-manevi) maliyetleri genellikle oldukça yüksektir.

Genel anlamda hayatın her alanında, özel olarak ise çalışma hayatında yaşanan ve sürekli artarak telafisi zor sonuçlara yol açan ahlak ihlalleri, bu konuda birtakım tedbirlerin alınmasını zorunlu hale getirmiştir. İçinde bulunduğumuz yüzyıl, ilgili taraflar (Devlet, işveren, işçi/üretici, tüketicinin bu konuda sorumluluklarının ele alındığı ve gerekli düzenleme ve bilinçlendirmelerin yapıldığı bir zaman dilimi olmuştur. Günümüzde; artık iş ahlakı ve sosyal sorumluluk gibi kavramlar, iş dünyası için hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Sürekli daha fazla kazanma hırs ve beklentisi; her ne kadar insanları ahlak dışı davranışlara yöneltse de, toplumsal bilincin her geçen gün artması, müşterinin işletmeler üzerindeki etkisinin daha fazla hissedilmeye başlaması, işletmeleri hırslarını kontrol altına alıp daha dengeli davranmaya yöneltmiştir. Bu nedenledir ki; artık, deklare edilen değerler, ahlak bildirgeleri (Etik kod), gerçekleştirilen sosyal sorumluluk projeleri vb. standart işletme davranışı haline gelmektedir.

İş ahlakı konusunun öneminin anlaşılmaya başlaması, bu konuda bilinçlendirme ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle; başta örgün öğretim kurumları olmak üzere, işletmeler, meslek kuruluşları bu konuda eğitici roller üstlenmektedirler.

Ülkemizde; 1990'lı yıllardan bu yana, iş ahlakı konusu üniversitelerde ders olarak okutulmaktadır. Belirtilen yıllarda, iş ahlakı dersi için kullanılacak münzam materyaller bulunmazken, günümüzde bu konuda kaleme alınmış önemli çalışmalar mevcuttur. Çalışmaların büyük çoğunluğunu, konuyu belirli bir açıdan ele alan tez çalışmaları oluşturmaktadır.

Bu çalışmada; genel anlamda ahlak, özel anlamda ise iş ahlakı konusu, değişik boyutlarıyla incelenmiş, konu bütüncül bir perspektifle ele alınmaya çalışılmıştır. Kitapta yer alan her bir konu başlığı ayrı bir araştırma konusu olabileceğinden, hacmi daha da arttırmamak için, ayrıntılandırmada sınırlı kalınmaya özen gösterilmiştir. Özellikle İslamda iş ve ticaret ahlakı konusu olmak üzere, her bir konunun (Bazıları ile ilgili önemli çalışmalar bulunmaktadır) ayrı inceleme ve araştırmalar gerektirdiği aşikardır.

İş'te İnsan ve Ahlak kitabı on bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; ahlak kavramı ele alınmış, amacı, önemi, konusu ve kısımları incelenmiştir.

Dört kısımdan oluşan ikinci bölümde, ahlak ilminin diğer disiplinlerle ilişkisi ele alınmıştır. Birinci kısımda; ahlak-felsefe ilişkisi, felsefi ahlak ekolleri ve görüşleri, ikinci kısımda; ahlak-hukuk ilişkisi, üçüncü kısımda; ahlak-kültür ilişkisi, dördüncü kısımda ise; ahlak-iktisat ilişkisi açıklanmıştır.

İktisadi sistemler ve ahlak anlayışı başlıklı üçüncü bölüm birinci kısımda; kapitalizm, ikinci kısımda; sosyalizm, üçüncü kısımda; İslam iktisadı, ahlaki boyutları itibarıyla değerlendirilmiştir.

Ahlak-din ilişkisinin ele alındığı dördüncü bölüm, iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda; beşeri dinler, ikinci kısımda ise; ilahi dinler ahlak-iş ahlakı anlayışları yönüyle incelenmiştir.

Beşinci bölümde, iş ahlakı konusu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu bölüm üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda; iş ahlakı, önemi ve gelişimi, ikinci kısımda; çalışma ve meslek ahlakı, üçüncü kısımda; kamu-özel sektör ve iş ahlakı konuları değerlendirilmiştir.

Altıncı bölüm oniki kısımdan oluşmaktadır, *Temel işletme fonksiyonları ve ahlak* başlıklı bu bölümde; yönetim ahlakı, insan kaynakları yönetimi ve ahlak, çalışma ilişkilerinde yaşanan ahlaki sorunlar, üretim ahlakı, tüketim ahlakı, satın alma ahlakı, pazarlama ahlakı, rekabet ahlakı, halkla ilişkiler ahlakı, medya ahlakı, reklam ahlakı, finans ve muhasebe ahlakı konuları işlenmiştir.

Yedinci bölümde, etik ilke (Kod) oluşturulması ve uygulanması konusu açıklanmıştır.

İki kısımdan oluşan sekizinci bölümde, iş ve ticaret ahlakı konusu İslami açıdan değerlendirilmiştir.

Dokuzuncu bölümde; Ahilik sistemi, bir iş ahlakı modeli olarak ele alınmıştır.

Onuncu bölüm beş kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda; sosyal sorumluluk düşüncesi, ikinci kısımda; sivil toplum kuruluşları ve sosyal sorumluluk anlayışı, üçüncü kısımda; sosyal sorumluluk konusunda öncü kuruluşlar olarak vakıflar, dördüncü kısımda sosyal sorumluluk standartları, beşinci kısımda ise; ülkemiz kuruluşlarından sosyal sorumluluk proje örnekleri yer almaktadır.

Kitapta; konular, olabildiğince tablo ve şekiller, tamamına yakını yaşanmış, gerçek vakalarla desteklenerek açıklanmaya çalışılmıştır.